

- committee-for-europe/past-sessions/sixty-first-session/documentation/working-documents/wd9-the-new-european-policy-for-health-health-2020
10. The Minsk Declaration. The Life-course Approach in the Context of Health 2020. – Copenhagen : World Health Organization Regional Office for Europe, 2015. – 12 p.
 11. The Adelaide Statement on Health in All Policies. Moving towards a shared governance for health and well-being : Report from the International Meeting on Health in All Policies, Adelaide 2010. – WHO, 2010. – 4 p.
 12. Governance for health in the 21st century.[Electronic resource]. – Access mode : <http://www.euro.who.int/en/what-we-do/event/first-who-european-conference-on-the-new-european-policy-for-health-health-2020/documentation/inf-doc-6-governance-of-health-in-the-21st-century>
 13. Eichler K. et al. The costs of limited health literacy: a systematic review. – International Journal of Public Health. – 2009. – № 54. – P. 313–324.

***Summary.** The article demonstrates the modern (up to date) comprehension of health role as a component of human capital and necessary condition of social development.*

With the help of content-analysis of international strategic documents there were revealed the principal key moments of public health and the end of XX - beginning of XXI century's evolution strategy. There was shown the importance of public health in achievements of sustainable development goal.

***Key words:** public health, health promotion, human capital, sustainable development*

УДК [37:007]:[005.953:364.614.8]

Трифаніна Л.С.,
аспірант

Національного педагогічного університету
ім. М. П. Драгоманова,
м. Київ

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ НА РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ

У статті розглянуті поняття «людський розвиток», «потенціал» та «людський потенціал». З'ясовані компоненти людського потенціалу. Зазначено причини людського потенціалу, як основного стратегічного ресурсу суспільства. Визначено роль освіти у процесі розвитку людського потенціалу. Надана характеристика інформаційної культури. Обґрунтовано вплив інформаційної культури на збагачення людського потенціалу.

***Ключові слова:** людський розвиток, потенціал, людський потенціал, освіта, інформаційна культура.*

Актуальність. В останні роки все більше уваги приділяється проблемі розвитку і ефективному використанню людського потенціалу. З рівнем його розвитку сьогодні покладають великі надії на подолання глобального екологічного, енергетичного і духовного кризисів. Одним із важливих і перспективних напрямків розвитку людського потенціалу, ефективності його практичного використання може стати занурення в систему освіти нових принципів вивчення теорії та практики використання інформаційних технологій. Однак результативність залежить від інформаційно-комунікаційної компетенції людей, тобто від їх рівня інформаційної культури.

Аналіз досліджень. Проблемою відтворення та розвитку людського потенціалу в Україні займалися такі вчені як: К. Бондарчук, Ю. Васильчук, С. Вовканич, Х. Копистянська, Д. Маляр, Л. Ноджакта, С. Матюх, В. Пиц, Л. Рудич та інші.

Значний внесок в поняття «людський потенціал» зробили зарубіжні вчені: Г. Беккер, А. Печчеї, А. Сен, Л. Туроу та інші.

Інформаційну культуру як фактор розвитку сучасного суспільства представлено в працях О. В. Малишевського, К. В. Коперсака, В. І. Пожуєва та інші.

Інформаційна культура як об'єкт педагогічного дослідження відображена в дослідженнях І. Смирнова, Л. Філіппова та інші.

Проте аспект впливу інформаційної культури на розвиток людського потенціалу недостатньо відображено в теорії та практиці сучасної педагогічної науки.

Тому, **метою** нашої статті є теоретичне обґрунтування впливу інформаційної культури на розвиток людського потенціалу.

За умов переходу до постіндустріального цивілізаційного етапу, розвитку інформаційного суспільства та економіки знань основним економічним ресурсом та визначальним чинником суспільного прогресу став людський потенціал [2, с. 35].

Поняття «людський потенціал» ввелось на початку 90-х років минулого століття, але досі не набуло свого остаточного визначення. Воно має неоднозначне трактування, методологію оцінки, проте визнане «головним ресурсом країни», «чинником її стабільності», критерієм «оцінки розвитку», умовою економічного зростання, «перспективним критерієм» та головним ресурсом суспільної системи, важливою соціальною функцією держави.

Перераховане дозволяє отримати висновок стосовно своєчасності і доцільності введення в обіг категорії «людський потенціал», хоча й немає відсутності чіткого і однозначного його визначення. Складність розкриття змісту поняття «людський потенціал» полягає в його синтетичній природі, оскільки складається із двох категорій: «людина» і «потенціал». Зокрема, перша категорія має філософську, психологічну, демографічну, соціальну та економічну природу, а друга – головним

чином фізичну [3, с. 51].

У стислому словнику сучасних понять і термінів «потенціал» означає (від лат. *potentia* – сила) – сукупність можливостей, джерел, засобів, запасів тощо, які можуть бути призведені в дію, використані для вирішення певних задач, досягнення цілей; можливості окремого обличчя суспільства, держави в певній галузі.

Прийнявши визначення «потенціал» за основу, можна з'ясувати поняття «людський потенціал», яке визначається як сукупність можливостей конкретних людей, суспільства і держави в галузі використання людських ресурсів, які можуть бути призведені в дію для вирішення певних задач і досягнення цілей.

Таким чином, людський потенціал характеризує деяку сукупність властивостей людських ресурсів в той чи іншій країні, які залежать від їх кількісних та якісних характеристик [1, с. 20].

Людський потенціал можна характеризувати як накопичений населенням запас фізичного і морального здоров'я, загальнокультурної та професійної компетентності, творчої, підприємницької та громадянської активності, що реалізуються в різноманітних сферах діяльності, а також у структурі потреб.

Н. М. Римашевська зазначає, що людський потенціал – це не обсяги виробництва і відповідний рівень доходу, а можливості людського вибору, які розширюються.

Людський потенціал – це сукупні можливості суспільства і держави, які визначають могутність країни вчора, сьогодні й завтра. На макрорівні людський потенціал є складною соціально-економічною системою, на нього впливає низка факторів, тому його стан характеризується сукупністю потенціалів, які доповнюють один одного: життєвий потенціал населення; інвестування у формування та нагромадження людського потенціалу; науковий потенціал суспільства; потенціал зайнятості; освітній потенціал; потенціал здоров'я; культурний потенціал [6, с. 12–13].

До складу людського потенціалу входять такі компоненти: здоров'я; моральність і вміння працювати в колективі; творчий потенціал; активність; організованість; освіта; професіоналізм; ресурси робочого часу.

Ресурси робочого часу в свою чергу характеризують: психофізіологічні можливості участі в суспільно корисній діяльності; можливості нормальних соціальних контактів; здатність до генерації нових ідей, методів, образів, уявлень; раціональність поведінки; наявність знань і навичок, потрібних для виконання певних обов'язків і видів робіт; пропозицію на ринку праці [3, с. 52].

Людський потенціал є основним стратегічним ресурсом і чинником економічного зростання, який визначає ефективність використання виробничого, фінансового і природного капіталу. Це обумовлено рядом

причин:

- в процесі переходу до постіндустріального суспільства, інформаційно-інноваційної економіки людина стає основною продуктивною силою;
- тільки людина може володіти інноваційним потенціалом, тобто запасом знань і умінь, які відповідають сучасному високотехнологічному розвитку;
- людський потенціал визначає темпи економічного розвитку і науково-технічного прогресу [2, с. 33].

Процес розвитку людського потенціалу не відбувається автоматично. Вимагаючи значних зусиль суспільства, він зазнає впливу ряду факторів, тобто умов, причин, параметрів, показників, що впливають на процес або явище і обумовлюють їх результативність. Цей процес в значній мірі залежить від сприятливого середовища, тобто від існуючої в тій чи іншій країні економічних, соціальних і політичних можливостей.

Розвиток людського потенціалу – це процес безперервної якісної зміни внутрішнього змісту його складових, який сприяє розширенню спектра можливостей людини [7, с. 85–86].

Соціально-економічні, виробничо-технологічні та техніко-економічні відносини є важливими для розвитку та реалізації людського потенціалу, однак не менш вагоме значення має також і відтворення моральних, релігійних, культурних, організаційно-економічних, політичних, правових відносин. Підтвердженням цього є концепція духовно-інформаційної мобільності нації, елементом якої є соціогуманітарна інновація, яку розглядає С. Й. Вовканич. Зміст цієї інновації полягає в збереженні культурних традицій (історична пам'ять, духовність, національна свідомість, менталітет), які передаються через сім'ю, школу, релігію, підвищують роль національної науки, створення нового знання.

Розвиток людського потенціалу залежить від індивідуальних властивостей кожної людини, її потреб, інтересів, мотивацій, особистих зусиль, праці, професійного потенціалу. Зокрема, стан фізичного, психічного здоров'я, обдарування, здібностей, знання та уміння [4, с. 192].

Концепція людського розвитку передбачає пріоритетну необхідність визначення людського розвитку не лише як досягнути рівень добробуту, а й як процес зростання людських можливостей – людина має прожити довге життя, бути здоровою, освіченою, користуватися політичними й економічними свободами, правами людини, суспільною повагою до особистості. Людський розвиток – це процес розширення вибору, досягнутий рівень добробуту [4, с. 188].

Розвиток людських здібностей сприяє суспільному прогресу і створює передумови для нарощування людського інтелектуального потенціалу інформаційного суспільства.

Можливість ефективного використання людського потенціалу в

сучасному суспільстві багато в чому залежить від його якості. При цьому ключовими факторами є рівень освіти та культури, а також спроможності і вміння людей застосовувати свої знання у своїй практичній діяльності [1, с. 24].

Сьогодні освіта розглядається як одна з основних цінностей, без яких неможливий подальший розвиток суспільства.

Згідно із Законом України «Про освіту» метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвитку її талантів розумових та фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, забезпечення економіки кваліфікованими працівниками.

Вплив освіти здійснюється протягом усього життя суспільства, починаючи з дитинства. Значна роль належить рівню розвитку суспільства, важливості освіти в ньому та існуючого рівня доходів.

Освіта виступає соціальним інститутом завдяки якому функціонує соціально-генетичний механізм, що визначає становлення і вдосконалення особистості, набуття, передачу і розробку нових наукових знань, надбань культури від покоління до покоління [6, с. 87].

В сучасному суспільстві не менш важливим чинником розвитку людського потенціалу виступає культура нового типу – інформаційна культура.

На думку І. Хангельдієвої інформаційна культура – це якісна характеристика життєдіяльності людини у сфері отримання, передачі, зберігання й використання інформації, де пріоритетними є загальнолюдські духовні цінності. Інформаційна культура індивіда включає як високий рівень володіння інформаційними технологіями даного суспільства, так і усвідомлення сенсів культурно-значущої інформації, що транслюється через ці носії [5, с. 103].

Інформаційна культура – це історичний тип продуктивного співіснування людини й суспільства у знаково-символічному, інформаційному світі. Її найважливішими характеристиками є: ступінь оволодіння людьми за допомогою інформаційної техніки соціальною інформацією; сукупність принципів і реальних механізмів, які забезпечують взаємодію суб'єктів у будь-яких видах діяльності за допомогою виробництва, передачі и сприйняття релевантної інформації.

Важливими показниками інформаційної культури також є розвиненні інформаційні здібності, потреби та інтереси, знання та навички роботи з інформацією за допомогою сучасної комп'ютерної техніки та технологій на всіх стадіях інформаційно-діяльнісного процесу [5, с. 84].

В умовах зростаючого впливу інформації на всі без винятку сфери суспільного буття виникла потреба у формуванні в кожній людині тих якостей, які дозволяють певною мірою управляти адаптивними і резервними можливостями мислення й пам'яті стосовно сприйняття та

обробки інформації, особливо її інтелектуальними і духовними якостями. Вирішення проблеми оптимальності інформаційних потоків нерозривно пов'язане з цінностями культурного розвитку [5, с. 85].

Розвиваючи абстрактне мислення, цікавість, уміння узагальнювати факти і робити з них правильні висновки, підвищуючи готовність до сприйняття та ефективного використання нової інформації, інформаційна культура формує продуктивні знання, сприяє нарощуванню нових, стимулює нові ідеї. Таким чином, вона здатна оновити існуючий людський потенціал та сформувати нову, інноваційну його якість.

Головне завдання інформаційної культури – підвищення якості людського потенціалу, забезпечення його адекватності новим умовам існування в глобальному інформаційному суспільстві, заснованому на все більш широкому розповсюдженні високих технологій.

Інформаційна культура сприяє продуктивності людській праці. Сформовані вміння людини сприймати, узагальнювати, аналізувати інформацію, дозволяють більш ефективніше використовувати особистий потенціал, тим самим підвищуючи продуктивність власної діяльності. Як відомо, високоосвічені люди завжди мають великі можливості для самореалізації у різноманітних сферах діяльності. Їм притаманні широкі можливості вертикальної та горизонтальної мобільності. Особи, які володіють інформаційною підготовкою, виконують більш складну роботу, здатні приймати найкращі рішення, оперативно впроваджувати різноманітні нововведення, освоюють передову техніку і технології, швидко пристосовуються до змін та інновацій, тобто є більш конкурентоспроможними в тій чи іншій сфері діяльності.

Інформаційна культура формує інформаційний світогляд людини, розвиває певний діапазон її інформаційних здібностей та потреб, які вимагає інформаційне середовище, тим самим розкриває, збагачує та розвиває людські ресурси та потенційні можливості, тобто людський потенціал.

Отже, інформаційна культура надає можливість відновити та збагатити людські знання, набути та розвинути людські вміння та навички. Вона прямо чи опосередковано впливає на формування і розвиток усіх компонентів людського потенціалу, багато в чому визначає можливості людини у всіх сферах життєдіяльності, забезпечує адаптацію до вимог та умов оточуючого середовища, що свідчить про її визначальну та провідну роль в процесі розвитку людського потенціалу.

Тому, подальшого вивчення потребує проблема формування інформаційної культури особистості та впровадження необхідних педагогічних умов для шляхів реалізації даного процесу.

Список використаних джерел

1. Колін К. К. Человеческий потенциал и социальные технологии в XXI в. / К. К. Колін // *Alma mater*. – 2003. – № 6. – С. 18-25
2. Курій Л. О. Управління людським потенціалом регіону / Л. О. Курій //

- Вісник Хмельницького національного університету: Економічні науки. – 2009. – № 5 . – Т. 2. – С. 32-35
3. Матюх С. А. Закономірності сучасного етапу відтворення людського потенціалу України / С. А. Матюх // Вісник Хмельницького національного університету: Економічні науки. – 2009. – № 5 . – Т. 2. – С. 50-53
 4. Піц В. І. Відтворення людського потенціалу: теоретична концептуалізація та сучасний прагматизм / В. І. Піц // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 6. – С. 187-193
 5. Пруднікова О. В. Інформаційна культура: концептуальні засади та світоглядний сенс / О. В. Пруднікова. – Харків: Право, 2015. – 351 с.
 6. Римашевская Н. М. Качество человеческого капитала в России / Н. М. Римашевская.– М.: Межд. Фонд Н.Д. Кондратьева, 2009. – 102 с.
 7. Рудич Л. В. Фактори формування конкурентоспроможності людського потенціалу / Л. В. Рудич // Вісник Хмельницького національного університету: Економічні науки. –2009. – № 4 . – Т. 3. – С. 85-90

Summary. In the article were considered the concepts of «human development», «potential» and «human potential». Components of human potential were elucidated. The causes of human potential as a main strategic resource society were indicated. The role of education in process of the development of human potential was determined. The character information culture was presented. The influence information culture on enrich human potential was grounded.

Key words: human development, potential, human potential, education, information culture.

УДК 001-057.4(476)

Антонова Т.А.,
научный сотрудник
ГНУ «Институт социологии НАН Беларуси»,
г. Минск

СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦИАЛА НАУКИ БЕЛАРУСИ

В статье анализируется состояние и перспективы развития интеллектуального потенциала Беларуси, рассматривается роль научных кадров в решении задач инновационного развития экономики страны. Делается вывод о том, что разрыв между интеллектуальным потенциалом страны и состоянием кадрового потенциала науки свидетельствует о недостаточно эффективном использовании